

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 658

ГОНЧАР О. І., ЛАБУНЕЦЬ В. О., ЛАБУНЕЦЬ О. О.
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

У статті висвітлюється властивості та фактори формування потенціалу підприємств, а також розкриваються основні джерела формування потенціалу господарюючого суб'єкта. Визначені основні проблеми, з якими стикаються вітчизняні підприємства під час формування потенціалу підприємства. Значну увагу приділено чинникам, що впливають на процес формування потенціалу підприємства.

Ключові слова: потенціал підприємства, властивості, фактори та джерела формування потенціалу, проблеми та чинники формування потенціалу.

GONCHAR O., LABUNETS V., LABUNETS A.
Khmelnitsky National University

FEATURES OF BUILDING OF ENTERPRISE POTENTIAL UNDER MODERN CONDITIONS

The article highlights the features and factors of formation of enterprise potential. And also the main sources of potential formation of business entity were revealed in the article. The basic problems of domestic companies in the process of forming of company potential were determined by the authors. Special attention was paid to the factors that influence the formation of the enterprise potential. In the process of reforming of socio-economic market the issue of competitive environment, improving of capacity and strategy justification of a company acquired special urgency. to use both Domestic and foreign scientists studied the effective ways to solve the problems of the economic profit and potential of the company.

Key words: potential of enterprise, features, factors and resources of potential, problems and indexes.

Актуальність теми дослідження. Розвиток вітчизняних компаній тісно пов'язаний з потенціалом як сукупністю ресурсів і можливостей. Тому без дослідження самого поняття «потенціал» та визначення його структурних елементів неможливо формувати ефективні виробничі відносини та механізми управління підприємствами з урахуванням сучасних умов розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вагомий внесок у дослідження проблем формування потенціалу підприємства в сучасних умовах зробили такі вітчизняні вчені-економісти, як А.Р. Дунська, О.М. Кириченко, А.А. Мазарак, Т.Л. Мельник, Л.І. Піддубнаї, В.С. Пономаренко, Ю.М. Солодковський, О.А. Шестаковський та інші. Цим питанням присвячені роботи і багатьох зарубіжних вчених: Е. Грайпл, Д. Енгельхарт, П. Ліндерт, М. Портер, К. Ріттенбрук, Р. Харрод та інші.

Мета дослідження – дослідити властивості, фактори, джерела та проблеми формування потенціалу підприємства для підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Формування потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей, ресурсів і резервів потенціалу, здатних підвищити рівень конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

Процес формування потенціалу починається в момент створення господарюючого суб'єкта (засновники вкладають у нього кошти, організаційні здібності тощо), і чим більшим і якіснішим є стартовий потенціал підприємства, тим перспективнішою буде його діяльність.

При формуванні потенціалу підприємства слід враховувати, що він являє собою складну економічну систему, якій притаманні певні специфічні властивості [2]. До цих властивостей відносять:

- складність, що виявляється у наявності різноманітних складових елементів;
- взаємозв'язок і взаємодія складових елементів потенціалу підприємства між собою;
- цілісність елементів потенціалу підприємства у досягненні загальної мети;
- ієрархічність, що характеризується тим, що потенціалу підприємства притаманна певна ієрархічна побудова;
- пропорційність усіх елементів потенціалу підприємства;
- здатність підприємства адаптуватись до умов, що змінюються;
- відкритість підприємства до дії внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на нього, як на систему;
- динамічність потенціалу підприємства, тобто залежність від змін зовнішнього середовища;
- часова обмеженість реалізації потенціалу підприємства;

– досяжність, тобто чинники, що формують потенціал підприємства, повинні мати конкретну практичну спрямованість;

– здатність до сприйняття досягнень науково-технічного прогресу;

– часова обмеженість реалізації потенціалу підприємства, тобто неможливість урахувати усі фактори впливу на його величину у короткостроковому періоді;

– конфліктність, яка характеризується тим, що маючи внутрішню структуру, потенціал підприємства формується під впливом конкуруючих цілей, що породжують конфлікти інтересів;

– гнучкість, що свідчить про можливості підприємства, якщо необхідно, переорієнтуватись на виробництво нової продукції, використання інших технологій та матеріалів тощо без істотної зміни матеріально-технічної бази.

До основних законів функціонування систем прийнято відносити наступні закони: синергії; самозбереження; розвитку; інформованості; єдності аналізу та синтезу; композиції; пропорційності тощо.

Сучасні тенденції та особливості формування потенціалу підприємства залежно від специфіки підприємницької діяльності.

Джерелами розвитку потенціалу як економічної системи можуть бути: зростання інвестиційної й інноваційної активності; конкуренція; різноманіття форм і методів формування та реалізації та ін. Кожне підприємство для забезпечення виживання в умовах ринкової конкуренції повинне вивчати параметри перерахованих джерел і враховувати їх при формуванні та реалізації своїх можливостей. Підприємства, потенціал яких не розвивається, в остаточному підсумку стають банкрутами.

Активізація інвестиційних процесів значною мірою залежить від рівня потенціалу підприємства. Для виявлення реальної ситуації в Україні проаналізуємо капітальні інвестиції за видами активів (таблиця 1, таблиця 2).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010–2016 роки (млн грн.) [5]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1
інвестиції у матеріальні активи	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1	254730,9	347390,5
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0	45609,8	44864,9
нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	43330,9	59398,3
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	50948,7	67517,1
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	84423,2	123133,3
транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4	19650,0	36685,7
земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	1441,8	1915,8
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	2762,6	3162,7
інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	6563,9	10712,7
інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	18385,5	11825,6
з них:							
Програмне забезпечення та бази даних	3044,0	4101,9	3655,9	5631,5	2974,3	12457,8	4180,8
Права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські, суміжні права.	2802,4	3254,0	3409,1	3477,6	3207,3	4908,4	6315,5

Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополь за 2014–2016 роки, також без частини зони проведення антитерористичної операції.

За наведеними даними можна зробити висновок, що капітальні інвестиції мають тенденцію до зростання. Прослідковувалось зниження лише у 2013–2014 роках, де загальний фінансовий результат коливався у межах 7,0–7,6 млрд грн.

Пріоритетними можна відзначити дослідження фінансового потенціалу сталого розвитку машинобудівних підприємств, аналізу та оцінювання його складових, визначення напрямів структурної гармонізації потенціалу в забезпеченні сталого розвитку підприємств, їх економічної незалежності та уникнення репресивності.

Як видно з таблиці 2, капітальні інвестиції в Хмельницькій області з кожним роком збільшуються, і у 2016 року становили 9123259 тис. грн. Найбільшу часту інвестицій залучено на 2016 рік у матеріальні

активи, а саме на машини, обладнання та інвентар і становлять вони 2732887 тис. грн. Збільшення обсягів інвестування має позитивний вплив підприємства на конкурентоспроможність підприємства.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за видами активів в Хмельницькій області за 2010–2016 роки (тис. грн.) [3]

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	2947584	3546804	3489339	3637605	4078277	6809321	9123259
Інвестиції у матеріальні активи	2941337	3522464	3463892	3618481	4062248	6752840	9098046
житлові будівлі	795730	623927	863354	1110643	1578646	3035187	3618909
нежитлові будівлі	712024	647597	1019157	699351	620505	846396	862603
інженерні споруди	653656	956353	351666	397623	344668	433392	804477
машини, обладнання та інвентар	589731	952609	894044	999286	1092647	1833025	2732887
транспортні засоби	110164	232619	221826	246681	261474	419912	861197
земля	6033	10968	4526	3390	13771	24682	14035
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	40239	59838	63335	87267	88238	77383	72710
інші матеріальні активи	33760	38553	45984	74240	62299	82863	131228
Інвестиції у нематеріальні активи	6247	24340	25447	19124	16029	56481	25213
з них							
програмне забезпечення та бази даних	2327	3530	4189	7977	7560	48443	19113
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські, суміжні права.	252	1505	3530	2723	5948	3125	1994

Рис. 1. Індекси промислової продукції за видами діяльності за 2013–2016 роки [5]

Індекси інвестування в промислову продукцію показують, що відбулось зростання у 2016 році порівняно з минулим, за всіма показниками. Особливо значного результату було досягнуто у переробній промисловості у розмірі 104,3%, що є різким зростанням, зважаючи на найбільший спад (87,4%) у 2015 році.

Як видно з рисунку 2, індекси інвестицій в добувну промисловість і розроблення кар'єрів значно перевищують інші галузі промислової продукції у 2016 році, та становлять 128,1%, що збільшились на 12,7%, порівняно з 2015 роком.

У зв'язку з тим, що формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації, важливо визначити, які саме фактори обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їхню збалансованість і ефективність використання.

Очевидно, що в основі побудови системи цих факторів повинен лежати принцип сфери впливу на елементи потенціалу, відповідно до якого усі фактори можна класифікувати на зовнішні і внутрішні відносно формування та розвитку потенціалу.

Сьогодні в Україні існує ряд проблем, що гальмують процес формування, управління та оцінки потенціалу на підприємстві. Серед них можна виокремити наступні:

– відсутність визначеного єдиного чіткого механізму управління інноваційним розвитком підприємств, що, в свою чергу, призводить до його неповного використання, уповільнених темпів розвитку суб'єктів господарювання і, як наслідок, повного гальмування розвитку економіки країни в цілому;

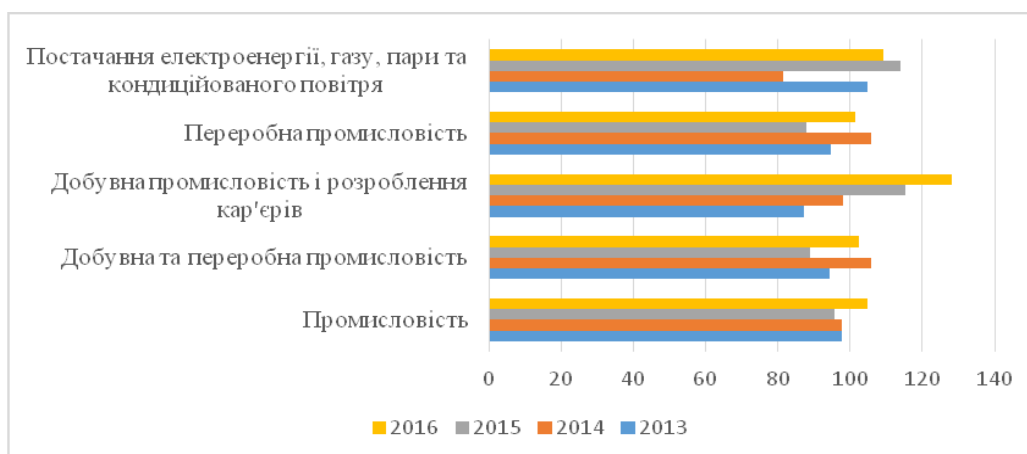

Рис. 2. Індекси промислової продукції в Хмельницькій області за основними видами діяльності за 2013–2016 роки [3]

- конкурентоспроможність економіки, ефективність функціонування національної інноваційної системи (НІС) для того, щоб забезпечити розвиток вітчизняної економіки, гарантування національної безпеки;
- поступове зниження кількісних і якісних характеристик трудового потенціалу, деформація попиту та пропозиції кваліфікованих кадрів на ринку робочої сили;
- низький рівень іноземного інвестування в розвиток економіки;
- припинення видачі кредитів, що веде за собою ланцюгову реакцію серед підприємців, більшість яких кредити використовувала в розрахунку з постачальниками та іншими особами, що приймають участь у виробничому процесі;
- виробнича потужність не має одновимірного значення;
- незацікавленість керівництва та інженерно-технічних робітників підприємств в повноцінному розрахунку існуючих виробничих потужностей;
- проблеми оцінювання виробничих можливостей [3].

Таблиця 3

Фактори формування потенціалу підприємства [4]

Фактори формування потенціалу підприємства	
Внутрішні	Зовнішні
Стратегія підприємства, для реалізації якої формується потенціал, досвід і навички менеджерів, необхідні для реалізації намічених планів, принципи організації та ведення бізнесу, якими керуються на підприємстві, моральні цінності й амбіції керівників, а також загальноприйняті в рамках підприємства цінності та культура.	Економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил тощо. Такими заходами, як правило, виступають податкові, процентні ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми, тиск політичних сил.

Не здатність підприємств швидко реагувати на зміни, що відбуваються у навколишньому середовищі, є основною проблемою формування потенціалу підприємства, у економічному та політичному житті країни. Саме здатність враховувати ці зміни, пристосовуватись до них повинна стати одним з ключових чинників формування потенціалу підприємств.

Кризовий стан національної економіки та окремих підприємств, що супроводжується невикористанням виробничих потужностей, нагромадженням понаднормативних запасів матеріалів і готової продукції, скороченням чисельності працівників, зниженням їхнього кваліфікаційного рівня і продуктивності праці та іншими негативними явищами, як результат призводить до втрати потенціалу.

Висновок. Формування достатнього потенціалу є метою кожного підприємства й передумовою його успішної, ефективної діяльності, основою стійкого розвитку та максимально результативного функціонування. При цьому варто враховувати профіль діяльності господарюючого суб'єкта, чинники впливу на його загальний економічний стан.

Література

1. Бугай В.З., Горбунова А.В., Ключова Ю.В. Теоретичні основи формування потенціалу підприємства / В.З. Бугай, А.В. Горбунова, Ю.В. Ключова // Вісник Запорізького національного університету.

– 2011. – № 1. – С. 27–33.

2. Економічний потенціал підприємства в умовах економічних знань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/361/1/4967p.pdf>

3. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>

4. Зеленська М.О. Підходи до формування та структуризації потенціалу підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу : economy.kpi.ua

5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

6. Особливості формування економічного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу : [file:///D:/USERS/Downloads/ape_2012_9_5%20\(1\).pdf](file:///D:/USERS/Downloads/ape_2012_9_5%20(1).pdf)

7. Сухай О.Є. Концептуальні підходи до формування й управління потенціалом підприємства / О.Є. Сухай, І.І. Яремко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.9. – С. 233–238.

Надійшла 06.05.2017; стаття прорецензована редакційною колегією